

Torenklanken

Een van de artikelen in het Jaarboek 2021 gaat over Denico. Op de foto het personeel van Denico aan de Veerdijk 59, de fabriek van W.J. Wilms Floets tabakmaatschappij. Links vooraan Vervloet. Wie kent de overige mensen? FOTO BOB VERVLOET

GENOOTSCHAPSDAG 20 NOVEMBER 2021 door de redactie

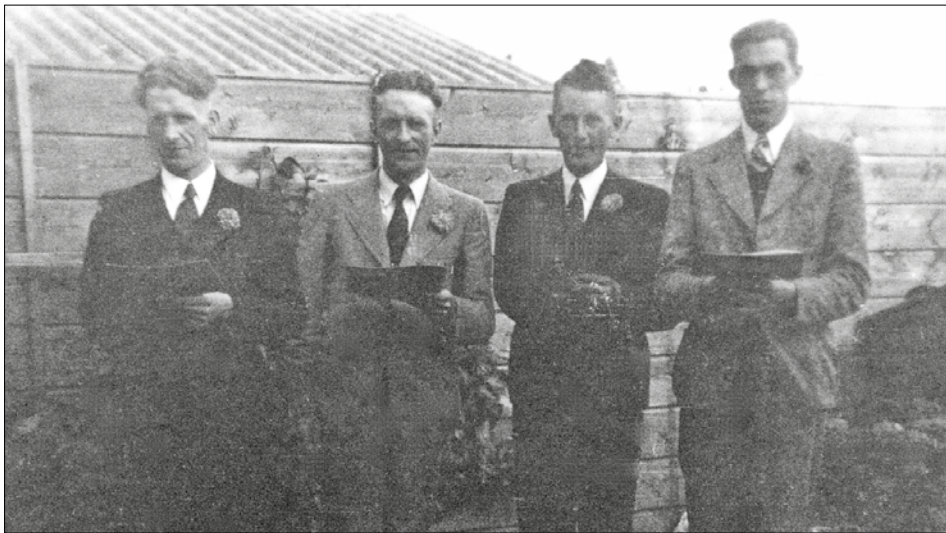
Maar eerst over de Open Monumentendag van 11 september jl. Eindelijk lieten de coronamaatregelen het weer toe om bij elkaar te komen. Het voelde als een feestelijke dag in een mooi aangeklede Stoomhal. 's Morgens werd het speciaal voor deze dag gemaakte boek *KIJK! Wormer toen en nu* gepresenteerd in het bijzijn van onder andere bewoners die in het boek op de foto staan. Het eerste exemplaar werd verloot onder de aanwezigen. Na het officiële gedeelte kon de verkoop beginnen. Een verslag van deze dag vindt u op blz. 4 in deze *Torenklanken*.

Speciale aandacht voor de komende Genootschapsdag. Deze vindt ook plaats in de Stoomhal en wel op zaterdag 20 november a.s. Zoals u van ons gewend bent zal onder andere op die dag de uitreiking van het jaarboek plaatsvinden. Uiteraard gratis voor onze leden. U vindt alvast een voorproefje van wat u te wachten staat op pagina 2.

Verder in deze aflevering een verhaal van Jos Lap over een actueel thema: gemeentelijke herindeling. Voorts een oproep van een bewoner van West-Grafdijk.

Wij wensen u veel leesplezier en tot ziens op de 20ste november.

'We spragen deze boekjes weer mooi uit' ◀

In het Jaarboek 2021 zult u het nodige lezen over de zangers op de foto. FOTO WATERLANDS ARCHIEF WAT001007152

In het Jaarboek 2021 verschijnen de volgende artikelen:

Het hoogste lied! De zangcarrière van Jan Mak

Door Els Mak. De zangcarrière van Jan Mak is bescheiden geweest ondanks zijn bijzonder mooie stem (lyrische tenor) en passie voor zingen. Hij heeft echter wel gezongen met latere beroemdheden als Cristina Deutekom, Aafje Heynis, Chris Scheffer en Jo Immink. Waarom lukte een professionele zangcarrière niet en bleef hij steken in het amateuircircuit?

De heiligen van Wormer

Door Dirk Pranger. De middeleeuwse mens legde zijn noden in gebed voor aan de heiligen rondom Christus. Dat waren mensen die een bijzonder vroom leven hadden geleefd, vaak waren gemarteld vanwege hun geloof en soms al bij hun leven wonderen hadden verricht. Na hun dood bewezen zij door

het verrichten van wonderen dat zij tot de hemelse dienaren van Christus behoorden. In de kerk van Wormer werden er vier heiligen vereerd: Maria Magdalena, Odulphus, Maria en Sinte Helper.

Had Dirck Louw de Spaanse pokken of was het 'fake news'?

Door Els Mak en René van Maanen. Er ging een schandelijk gerucht door het dorp. Dirck Jansz. Louw zou best eens de Spaanse pokken kunnen hebben! Want Dirck had een litteken aan de linkerzijde van zijn neus, bij het oog.

Wormer en Jisp tijdens de Late Middeleeuwen (2). 1435-1500 een periode van neergang

Door Dirk Pranger. In 1426 legde Philips van Bourgondië Wormer en Jisp de hoge boete op van 5000 schilden, wat er op wijst dat Wormer toen een welvarend dorp was. Een jaar later werd het de kooplieden uit Wormer weer toegestaan om een harnas te dragen op

hun verre en gevaarlijke reizen naar de Oostzeegebieden. In 1435 werd de kerk van Jisp verzelfstandigd tot een eigen parochie wat wijst op een sterke groei in de voorafgaande jaren. Maar inmiddels was het tij gekeerd en liep het aantal inwoners van Wormer en Jisp sterk terug en verarmden de beide dorpen. De kooplieden uit Wormer blijken in 1438 in Amsterdam te wonen.

Twee wonderlijke Wormer muzikanten in roerige tijden

Door Terrie Hessels. Een verhaal over het begin van een vriendschap, standhoudend in de oorlog. De muzikale inspiratie in onberekenbare tijden daarna; het mooie avontuur van Wim Hessels in Indië; Kees Kok die naar Liberia gaat en de droevige afloop.

Bakker Flentrop

Door Jan Blokker. Tijdens één van mijn speurtochten naar de geschiedenis van Wormer deed ik een wonderlijke ontdekking, ik stuitte op Hendrik Flentrop, de grootvader van de grondlegger van de overbekende orgelbouwer uit Koog aan de Zaan.

Denico

Door Nico Koelemeijer. De denicotineringsfabriek Denico zorgde als zeer innovatief bedrijf net na de oorlog voor bescherming van tuinbouwgewassen tegen de vraatzucht van insecten. Door sterke groei en buitenlandse vraag van het product nicotine droeg het ook bij aan de exportpositie van Nederland. De groeiende bewustwording van het gevaar voor het milieu van gewasbeschermingsmiddelen leidde begin zeventiger jaren tot de ondergang.

Als ik me goed herinner

Door Anke Jansen. Een interview met Seiny Kloppen.

Verder een overzicht van alle vijftien uitgegeven jaarboeken. ◀

De twee wonderlijke muzikanten: Kees Kok (links) en Wim Hessels (midden). Samen met Huug Boer (rechts) speelden zij onder de naam Die Zuid-Afrikaanse Boys op het bevrijdingsfeest in 1945 in Wormer. FOTO TERRIE HESSELS

Flentrop orgelbouwers in Koog aan de Zaan. FOTO AANGELEVERD

VERSLAG OPEN MONUMENTENDAG

door Lucie Koelemeijer

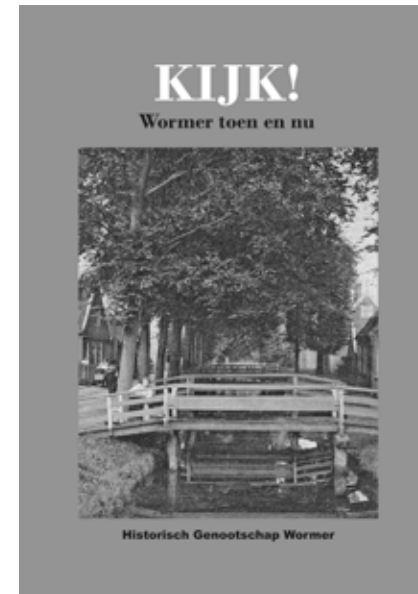
Luisterend publiek tijdens de presentatie van het boek *Kijk! Wormer toen en nu*. FOTO WIETSKE VAN SOEST

Kijk! Wormer, toen en nu: dit boek was deze dag de trekpleister om naar De Stoomhal te komen. Om 10.30 uur opende voorzitter Peter Roos van het Historisch Genootschap de bijeenkomst door iedereen van harte welkom te heten. Het woord werd gegeven aan Frans Koelemeijer, een van de samenstellers van het boek. Aan de hand van op het scherm geprojecteerde foto's gaf hij een overzicht van die huizen in ons dorp die in eerdere tijden bewoond werden door de notabelen van Wormer: de burgemeesters, de huisartsen en onderwijzers.

Onder de aanwezigen, degenen die ook geposeerd hebben voor hun huis waarvan een foto in het boek terug te vinden is, werd het eerste exemplaar verloot. Burgemeester

Judith Michel-de Jong trad op als 'notaris' en trok uit de hoge hoed de naam van de winnaar. Het lot viel op mevrouw Steendam, die blij verrast was het boek in ontvangst te mogen nemen. Daarna kon de verkoop beginnen. Heel veel mensen maakten van deze gelegenheid gebruik. Op het eind van de dag waren de boeken bijna allemaal verkocht. Niet getreurd: de tweede druk werd al snel aangeleverd. Het boek *Kijk! Wormer, toen en nu* is nu te verkrijgen bij fotozaak Weenink-Goedheer aan de Dorpsstraat, waar ter plekke dinsdagochtend na de Open Monumentendag een aantal kopers zich voor de deur had verzameld.

Op de Genootschapsdag van 20 november a.s. zal het boek ook te koop zijn. ◀

Een van de foto's uit het boek: personeel poserend voor de voormalige kaasfabriek en verenigingsgebouw, nu Café Groos.

Het eerste exemplaar werd door Frans Koelemeijer uitgereikt aan Dini Steendam. FOTO WIETSKE VAN SOEST

ER LIGT WEER EEN HERINDELING OP TAFEL door Jos Lap

Wormer in actie in Den Haag tegen de dreigende herindeling. Zesde van links wethouder Huijgen.

FOTO: ROB MIEREMET/ANFO, NATIONAAL ARCHIEF 2.24.01.05_0_926-2085

De gemeenteraad praat deze maanden over de vraag of Wormerland wel kan blijven bestaan als zelfstandige gemeente. De reden is dat het ambtenarenapparaat onvoldoende is toegerust om een goede dienstverlening aan burgers en bedrijven te garanderen.

Het is niet de eerste keer dat de gemeente praat over een fusie. Wormerland zelf is in 1991 ontstaan uit een fusie van Wormer (inclusief Oostknollendam), Wijdewormer (inclusief Neck) en Jisp (inclusief Spijkerboor) en een klein deel van Purmerend langs het Noordhollands Kanaal.

Vóór 1991 konden Wormer en Jisp ook de zuidoostkant van de Starnmeer tot hun grondgebied rekenen. Jisp had ook nog een stukje van de polder Kamerhop, aan het Noordhollands Kanaal tegenover Spijkerboor. Na 1991 gingen die gebieden naar Graft-De

Rijp (nu Alkmaar), op een stukje Spijkerboor na dat een deel van Wormerland werd.

Op deze fusie was sinds 1980 aangedrongen door provincie en Rijk om in deze kleine gemeenten het lokale bestuur te versterken en de voorzieningen op peil te houden. Gedeputeerde Staten vonden in die tijd 6000 inwoners de ondergrens voor een gemeente om zelfstandig taken te kunnen blijven uitvoeren.

Tegen de fusie is flink geprotesteerd. In een enquête zei 94,2 procent van de Jispers 'nee' tegen de samenvoeging. Ook uit Spijkerboor – tot de fusie behorend bij Jisp – kwam verzet. Een aantal bewoners uit de buurtschap wilde liever aansluiting bij Graft-De Rijp.

Zaanstad

Bijna twee decennia daarvoor – begin jaren zeventig van de vorige eeuw – werden de

plannen concreet om de Zaangemeenten samen te voegen. Plannen die al dateerden van begin jaren veertig. Reden: een verzameling dorpen en een stad tot een economische en bestuurlijke eenheid van betekenis te maken. Tot grote opluchting van bijna iedereen die iets met Wormer had, bleef de gemeente in 1974 buiten de vorming van de nieuwe gemeente Zaanstad.

De opluchting wordt geïllustreerd met een foto in de kranten van 9 februari 1973 van een feestelijke bijeenkomst in café Ben en Gré aan de Zandweg in Wormer waar burgemeester Loggers wordt gefeliciteerd met het behoud van de zelfstandigheid van de gemeente. Op 8 februari 1973 stemde de Tweede Kamer in

met de vorming van Zaanstad. Een motie van Stoffelen (PvdA) om Wormer buiten de fusie te houden werd breed gesteund. Een voorstel van Schakel (ARP) om ook Krommenie en Assendelft buiten de samenvoeging te houden en als een nieuwe gemeente te laten voortbestaan haalde het niet.

Het parlementaire besluit leidde in Wormer tot een in allerijl georganiseerd feest nog diezelfde avond. Met een van luidsprekers voorziene auto werd de bevolking op de hoogte gesteld.

Minister Geertsema (Binnenlandse Zaken) verzette zich volgens de kranten niet tegen het zelfstandig blijven van Wormer maar beoordeelde het besluit als uitstel van executie.

Feest bij café 'Ben en Gré' nadat duidelijk was dat Wormer buiten Zaanstad zou blijven.

HET PAROOL
9 FEBRUARI 1973

'Volgens de minister zal straks blijken dat het stedelijke Wormer uit stedenbouwkundig oogpunt onlosmakelijk bij Zaanstad hoort en daarbij toch weer ingedeeld zal moeten worden.'

In Wormer had het verzet tegen de samenvoeging – een meerderheid van de bevolking was tegen – zich verenigd in het comité 'Wormer buiten Zaanstad'. Als argument werd aangevoerd dat Zaanstad een typisch op industrie gerichte gemeente was, terwijl Wormer overwegend een landelijk karakter heeft en aansluit op de gemeente Jisp. In de herindelingsplannen werd Wormer zelfs in tweeën gedeeld. Het 'stedelijk' deel zou bij Zaanstad komen, het landelijk deel zou aan Jisp worden toegevoegd.

'De bel voor de laatste ronde. De bakker in Jisp luidt nog altijd de bel. Dat zal niet lang meer duren nu de Tweede Kamer Jisp, Wijdewormer en Wormer zal laten opgaan in een nieuwe gemeente Wormerland.'

NEDERLANDS DAGBLAD 8 FEBRUARI 1990.

Al eerder samen met Jisp

Wormer als zelfstandige bestuurlijke eenheid dateert waarschijnlijk uit de elfde eeuw. 'Weremere' komt voor in een goederenlijst van de abdij van Egmond uit 1063. Tussen 1518 en 1611 hadden Wormer en Jisp een gemeenschappelijk bestuur. In 1611 werd Jisp een zelfstandige banne. In 1729 werd deze scheiding nog eens bevestigd toen Wormer de ambachtsrechten kocht van de Staten van Holland en West-Friesland. Jisp deed dat voor het eigen gebied. Van 1811 tot 1815 waren Jisp en Wijdewormer korte tijd één gemeente. Wanneer Oostknollendam – tweelingdorp van Westknollendam die onder meer een kerk met elkaar deelden – tot de banne Wormer is gaan behoren is niet duidelijk. Er zou nooit een aparte gemeente Knollendam of Oostknollendam hebben bestaan.

Fusie afgeblazen

De samenvoeging in 1991 van Wormer, Jisp en Wijdewormer is al vlak voor de Tweede Wereldoorlog geopperd. Onder de kop 'De vereniging van de gemeenten Jisp en Wormer' schrijft de krant *Het Vaderland* in 1938 dat 'De burgemeesters van Jisp en Wormer, de heeren Kooiman en Voster, hebben reeds maandagavond een bijeenkomst belegd met allen die met de annexatie van Jisp te maken zullen hebben en waarover vóór 15 mei moet zijn beslist.' Door de oorlog verdwenen deze plannen, vastgelegd in een rapport van de Commissie Ter Veen.

Saillant detail is nog wel dat Wormerveer aan het einde van de 19e eeuw en daarna geprobeerd heeft de oostelijke Zaanoever in Wormer, waarop de Wormerveerse fabrieken waren gevestigd, te annexeren. Zonder succes. In 2009 vormden Wormerland en Oostzaan een 'Over-Gemeenten' om aan een nieuwe herindeling te ontkomen. Eén efficiënte ambtelijke organisatie, en bestuurlijke zelfstandigheid was het devies, in de hoop dat op termijn

DE VEREENIGING VAN DE GEMEENTEN JISP EN WORMER.

Men meldt ons: De burgemeesters van Jisp en Wormer (N.-H.), de heeren Kooiman en Voster, hebben reeds Maandagavond een bijeenkomst belegd met allen, die met de annexatie van Jisp te maken zullen hebben en waarover voor 15 Mei moet zijn beslist.

Op 3 Maart a.s. zal men andermaal samen komen en men hoopt dan zonder stemmingen tot samenstelling van dubbele raden te geraken.

Gelukt dit onverhoopt niet, dan zal candidaatstelling plaats hebben op 10 Maart en een eventuele stemming op Woensdag 13 April.

HET VADERLAND
24 FEBRUARI 1938

andere kleinere gemeenten in de omgeving zich zouden aansluiten bij dit model.

Nog in 2018 hadden alle politieke partijen in Wormerland in hun verkiezingsprogramma staan dat de gemeente zelfstandig moet blijven. Dat voornemen kwam ook in het collegeprogramma te staan.

De ambtelijke samenwerking blijkt echter onvoldoende op te leveren. Veel vacatures, ziekte en extra aan de gemeenten toegewezen taken waarvoor de mensen ontbreken. De dienstverlening aan burgers en bedrijven komt in de knel.

En dus wordt er nu door de gemeenteraad van Wormerland gesproken over zeven toekomstscenario's. Zoals toch zelfstandig blijven, ambtelijke samenwerking met meerdere gemeenten, een groene fusie met Oostzaan, Landsmeer en Waterland of aansluiten bij Zaanstad. Dat alles om een goede dienstverlening te garanderen. Commissaris van de Koning Arthur van Dijk en gedeputeerde Ilse Zaal van de Provincie Noord-Holland zouden willen dat Wormerland en Oostzaan samengaan met Zaanstad. ◀

NOGMAALS FAMILIE MICHLENBRINK

door Frans Koelemeijer

In *Torenklanken* 63 vermeldden we de brand die in 1858 in de Engewormer uitbrak bij de familie Michlenbrink. We schreven: 'Op de boerderij in de Engewormer ging alles zijn gang. Op twee september 1858 was het even paniek want er ontstond in de morgen brand. Het liep kennelijk niet zo'n vaart want de boerderij stond er in 1870 nog, toen Johannes Michlenbrink overleed.'

Op zich was dat juist, de boerderij stond er in 1870 nog, maar dat was wel een nieuw gebouwde boerderij. De oude brandde namelijk in 1858 geheel af. Ons onvolprezen lid Jan Blokker wees ons daarop.

Dat was niet de eerste keer dat de familie werd geconfronteerd met brand. In 1834 was dat ook al het geval en ook toen brandde de boerderij geheel af. ◀

GEZOCHT: NAMEN EN WOONPLAATSEN DEELNEMERS VOSSENJACHT 1955

Van de heer Hoek uit West-Graftdijk kregen we het verzoek om namen en plaatsen te achterhalen van deelnemers van een zogenaamde 'radiovossenjacht' die de afdeling Zaanstreek van de Vereniging van radioamateurs vanaf 1945 organiseerde. De deelnemers aan een vossenjacht starten op een aangegeven locatie en dienden een zender uit te peilen en die daarna zo snel mogelijk op te sporen.

De vragen van de heer Hoek:

- Waar was in 1946 het Pakhuis E aan de Ringdijk in Wormer gesitueerd?
- In 1955 stond de zender op het terrein van korfbalclub GroenGeel. Waar bevond zich het terrein van de club in 1955?

- In 1955 waren er drie deelnemers uit Wormer: mevrouw Brouwer, K. van Keulen en J. Teel. Waar op de bovenstaande foto staan de deelnemers uit Wormer? En zijn de huidige adressen van deze personen bekend?
- En weet iemand het adres van de jongeman op de foto, R. van de Does (zoon van P.J. van de Does (rechts op de foto in het hooi bij boerderij Batten in de Engewormer)?

Als iemand iets af weet van deze editie van de radiovossenjacht kan hij of zij contact opnemen met:

J. Hoek uit West-Graftdijk, 075-6411302 ◀

SCHENKINGEN door de redactie

- Van de Historische Vereniging Wormerveer: een kopie van een brief uit 1573 van Willem van Oranje aan de wachtmeester van Wormer en Jisp, diverse krantenknipsels en een luchtfoto van het zwembad Wijdewormer.
- Van de Turnvereniging Turncademy Wormer: het complete archief van gymnastiekvereniging Kwiek, bekens, medailles, vaantjes, promotiemateriaal van deze vereniging, foto's van de verschillende groepen en een dvd van de jubileumuitvoering op 2 juli 2006 ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan. Op deze dvd tevens een filmpje van een demonstratie-uitvoering in 1972.
- Van de familie D. Zwart Dorpsstraat 350 Wormer een pentekening getiteld *Oude woningen bij het gemeentehuis te Wormer* van J. Kruiver uit 1942 en een ets voorstellende Jacob Janse geboren 1698 Amsterdam en overleden 1808 te Wormer. Het betreft een proefdruk, H. van Aken Exc. Zaandam.
- Van de Historische Vereniging Wormerveer: correspondentie van politici met de directie van Van Gelder over de sluiting van de fabriek en een verzameling krantenknipsels.
- Van Janny Goedhart, Dorpsstraat 85, Oostknollendam: een litho nr. 6 in een serie van 100 van het oude gemeentehuis van Wormer vervaardigd door Theo Blankenstijn uit Oostknollendam.
- Van Bernardine Kleij, Bennekom: een serie bidprentjes.
- Van Joke Koelemeijer, Oosteinde 1 Wormer, materiaal van de brandweer Wormer (tekeningen van brandweerwagens, foto's, oorkondes enzovoort), lesboekjes, reglement Nova Zembla, *Wenken voor de bescherming van uw gezin en uzelf* en *De Overstroming* in de Zaanlanden in het jaar 1825 door Jan Jacobszoon Honig.

Alle schenkers hartelijk dank. Geschonken foto's en dia's zullen door onze fotowerkgroep worden gescand en ingevoerd in de beeldbank van het Waterlands Archief en daarna in beheer worden overgedragen aan dit archief. De overige objecten zullen wij goed bewaren en eventueel gebruiken. ◀

Wenken van de BB
tegen radioactieve
neerslag bij een
kernwapenexplosie.
SCHENKING
JOKE KOELEMUIJER

AGENDA

- ▶ **Zaterdag 20 november 2021**
Genootschapsdag met o.a. uitreiking Jaarboek 2021
Locatie De Stoomhal, Pakhuisplein 44, Wormer

Gaat u verhuizen? Of heeft u een ander e-mailadres? Laat het ons weten!

*Schriftelijk: Historisch Genootschap Wormer p/a De Lindeboom 22,
1531 PM Wormer. E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl*

COLOFON

Torenklanken is een kwartaaluitgave van het Historisch Genootschap Wormer.
Een lidmaatschap kost € 17,50 per jaar.

Redactie

Frans Koelemeijer (eindredactie), Lucie Koelemeijer, Jos Lap,
Wietske van Soest (opmaak)
Redactieadres: Dorpsstraat 176, 1531 HR Wormer
E-mail: torenklanken@genootschapwormer.nl

Bestuur

Peter Roos, voorzitter
Arthur van Haarlem, secretaris
Marc van der Hout, penningmeester
Marc Grandiek
Nico Koelemeijer
Albert Stol

Jaarboek

Redactie: René van Maanen, Els Mak, Nico Koelemeijer,
Dick Pranger
E-mail: jaarboek@genootschapwormer.nl

Fotowerkgroep

Carla Koetsier, Rita van de Wiel,
Henk Wijngaards

Beschuitstorencommissie

Mart Daas, Frans Götz, Albert Stol

Commissie Open Monumentendag

Frans Koelemeijer, Lucie Koelemeijer, Albert Stol, Henk Wijngaards

Historisch Genootschap Wormer

De Lindeboom 22, 1531 PM Wormer, 075 - 888 02 79
Opgericht: 14 december 2005
KvK-nummer: 34242956
Rabobank: IBAN NL43 RABO 0114 5401 79
E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl
Website: www.genootschapwormer.nl
Facebook: Historisch Genootschap Wormer

